
S'mænd et Offer

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

S'mænd et Offer	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: 1' Akt	5
2. Akt: 2' Akt	13

S'mænd et Offer

Kilde Munk, Kaj. 1923. "S'mænd et Offer", i *Rub og Stub*, 1-16, København: Regensens Rusgilde 1922.

Indledning

Skuespillet er et af Munks tre 'Regensen-skuespil', som han skrev i sin periode som klokker ved Regensen (september 1922 til marts 1923). De to andre skuespil er *Een Thranum gør ingen Sommer* og *Regensprovsten havde en Datter*.

Efter at have boet forskellige steder ved privat udlejning flyttede Munk ind i det traditionsrige kollegium, og mødet med dette nye, mangesidige og meget livlige studentermiljø kastede bl.a. nærværende lejligheds-skuespil af sig, som på trods af en vis indforståethed, stor plathed og en del akademiske vittigheder giver indsigter i en mere løssluppen del af Munks forfatter-hjerne.

Lejlighedsskuespillet er samtidig interessant, fordi det rummer selvbiografiske aspekter og bl.a. inddrager Munks forelskelse i en pige, som han mødte under en tur til Tyskland i september 1922, samt fordi Munk selv og hans største biograf, Niels Nøjgaard, begge havde aktive roller i skuespillet – Munk som den lollandske præstesøn, Kunow.

S'mænd et Offer

Copieret rigtigt. Regensen¹1923. Al Ret forbeholdt. Eftertryk, helt eller delvis, velset.

S'mænd et Offer.

Skitse til et Regensskuespil af Kaj Munk, Regensens Klokker²1922—23.

Opført ved Regensens Rusgilde den 4' November 1922 af Regensianere — for Regensianere — om Regensianere.

Stykket foregaar paa et Regensværelse i Nutiden Aftenen før Generalprøven paa Revyen.

Personerne er:

Hertel, stud. teol.

Ernst, stud. teol.

Blang, stud. teol.

Larsen, stud. teol.

Tage Andersen, stud. jur.

Kunow, stud. med.

Milly Erdmann.

³2 Akter. Kun et ganske kort Ophold mellem første og anden Akt.

1. Akt: 1' Akt

Hertel sidder over en Bog — stirrende ud i Luften — af og til farer han sig nervøst med Haanden over Haaret. Det banker — han farer sammen.

- (1) Hertel: Kom ind!
- (2) Kunow: (*ind*) Forstyrrer jeg?
- (3) H.: Hvad er det?
- (4) K.: At forstyrre?
- (5) H.: Ja.
- (6) K.: Det ved jeg sgu ikke.

¹*Regensen*: Collegium Domus Regiæ fra 1623 er et af Danmarks ældste kollegier beliggende midt i København ved siden af Rundetårn. Det traditionsrige kollegium, bygget af Christian 4., er hjem for ca. 100 alumner og har gennem tiden været det for en lang række danske berømtheder. [REG]

²*Klokker*: Ved hvert semesters begyndelse vælges en række embedsmænd på en generalforsamling. "Klokkeratet" er en slags social primus motor, der bl.a. arrangerer forskellige festlige begivenheder. En af Munks fortjenester var opfindelsen af de såkaldte slåbrokaftener, hvor den nyligt afsatte kirkeminister J. C. Christensen var første gæst. [REG]

³*Milly Erdmann*: Frk. Milly Erdmann - navnet på en tysk pige fra Eisenach, som Kaj Munk forelskede sig i på en rejse i august 1922. [SØD2]

- (7) H.: Altsaa taabeligt spurgt.
- (8) K.: Du er i skidt Humør i Aften.
- (9) H.: Saa? (*Pause.*)
- (10) K.: Hør, Hertel, sig mig, jeg kan sgu ikke huske — — er vi Venner eller ej?
- (11) H.: Og hvad er det?
- (12) K.: Hvilket?
- (13) H.: At være Venner.
- (14) K.: Det er sgu da at kunne snakke ud med hinanden om, hvad der er i Vejen, og hvad der trykker.
- (15) H.: Hjælper det?
- (16) K.: Nej, Gu gør det ej — men derfor gør man det sgu da alligevel — ligesom du og jeg gjorde det før — naar vi var ude sammen paa de lange Fodture i Nordsjælland — eller naar vi havde soldet i hinandens Selskab, til Vorherre begyndte at faa stablet Solen paa Benene igen, og vi saa gav os til at savle Fortrolighed, saa vi knebent kunde hænge sammen mer — hva'? Hvad er der kommet imellem os — jeg er sgu mestens den samme som før — men du — ikke et Muk taler du til mig mere snart — sidder bare her og glør over den dumme Dogmatik, eller hvad Fanden det — Tøj hedder — det krænker mig sgu, som de siger i Romanerne.
- (17) H.: Hvis du vil tvinge mig til Fortrolighed — —
- (18) K.: Aa, hold mig din Kæft med det Vrøvl, hvad? Er det den skidt Eksamen, der hænger over dig? Den kommer du saamænd nok igennem. Skyd Hjertet op i Livet⁴, Menneske. Hvad kan det nytte at hænge med Øjenvipperne over det?
- (19) H.: Tror du, et Menneske er — er — ked af det, fordi det skal nytte?
- (20) K.: Hør nu, du! Hvis du ikke vil tale ordentlig til mig, vil jeg hellere gaa igen (*Sætter sig*).
- (21) H.: Ingen har bedt dig komme, og ingen holder paa dig.
- (22) K.: Du er høflig, min Dreng. Men nu vil jeg sgu snakke med dig, hvad enten du vil eller ej.
- (23) H.: Værsaagod! (*tager sin Hat og gaar ilsomt ud.*)
- (24) K.: Tak! Mange Tak! — — Stakkels Fyr! Hvad Fanden kan der dog være i Vejen med ham? Hvis det endda var en lille Hjerterdame — men det kan man jo ikke tænke sig om ham. Skulde jeg vente paa hans Atterkomst? Pyhyt — han er vel gaet til Generalprøven. Saa sætter jeg mig sgu her ved Kakkellovnen og venter paa ham. Jeg har jo Tid nok. Jeg skal først op til Jul, og nu er vi bare i Oktober; saa jeg har: ikke noget at haste efter — hvis jeg kan faa Forlængelse. (*Det banker.*) Hvad Pokker — nej, jeg vil sgu ikke tale med ligegyldige Folk nu. (*Gemmer sig bag Kakkellovnsskærmen.*)

⁴skyd Hjertet op i Livet: Betyder at samle mod til sig. [ODS]

- (25) Larsen: (*stikker Hovedet ind ad Døren.*)
- (26) K.: (*bag Skærmen*) Tak! Det er ham! Hvad mon han vil? Ha' noget at spise, sæfølig! Hvornaar mon jeg saa slipper ud?
- (27) L.: Ingen hjemme — Gud være lovet! Saa kan jeg gøre mig det lidt hjemligt. (*Dækker Bord og sætter sig dertil.*) En Snaps var ikke af Vejen — men er det desværre. Men en lille Sang til Føden tør jeg nok anslaa. (*Det banker.*) Saa for Sa — ! Kom ind!
- (28) K.: Tak, Skæbne! Det trækker op til en L'hombre.
5
- (29) Tage Anderledes: Goddag — er Hertel hjemme?
- (30) L.: Nej, Gudskelov!
- (31) T.: Naa, men han kommer maaske straks?
- (32) L.: Det vil; jeg rigtignok ikke haabe.
- (33) T.: Men Gudbevares — er De da ikke hans Gæst?
- (34) L.: Det er, som man tager det — og jeg haaber, *han* tager det med Fatning, hvis han skulde komme;— —
- (35) T.: Ih! De er „Gris⁶” — —
- (36) L.: De kan selv være et Svin.
- (37) T.: Hvadbeha'r?
- (38) L.: Komme her og sige Gris til mig, fordi jeg som ethvert andet Menneske holder Maaltid. Min Herre, jeg er teologisk Student, og det har jeg været de sidste 11 Aar — se, det er noget. — Og; ydermere er mit Navn Larsen.
- (39) T.: Saa er det maaske Dem, der hedder den evige Larsen.
- (40) L.: Hvadbeha'r! Naa — saa! Ja, jeg er døbt Larsen, og Daaben giver Adgang til Evigheden, staar der i Dogmatikken. Men saa er De vel ogsaa evig? Lad høre?
- (41) T.: Ja, mit Navn er Andersen.
- (42) L.: Herregud — er det det? Hvor er saadan en som De ellers født?
- (43) T.: Ja, egentlig er jeg født paa Hveen — —
- (44) L.: Ja, den har jo altid været en Tycho Brahes Ø. De ser mig for Resten ud til at være et godt Bevis for, at det er en stor Fadæse, at de ikke for længe siden har afskaffet Fødselsveen derovre. De har vel oven i Købet et Studium?
- (45) T.: Jamen, det har jeg skiftet 3 Gange.
- (46) L.: Lyksalige! — var jeg blot naaet saavidt; men jeg er aldrig kommen saa langt, at jeg blot har faaet begyndt paa eet — dog har jeg tit tænkt paa Teologien — Naa, men hvad saa?

⁵L'hombre: Intellektuelt kortspil fra Spanien, som efter sigende skulle være opfundet af munke i 1300-tallet. [DLU]

⁶Gris: Studenterjargon. Udgået fra spøgefuld anvendelse af udtryk som ”at holde gris”: person, som har fået lov til at bo hos en alumne på et kollegium. [ODS]

- (47) T.: Ja, saa kalder de mig Ta' det Anderlede's herinde — og det maa jeg finde mig i.
- (48) L.: Ja, man maa nok finde sig i en Del herinde. Men maa jeg ikke byde Dem et Stykke Mad med; her har vi den lækreste Lammepølse — hjemmelavet, forstaar De.
- (49) T.: Tak! Tak! Det vilde maaske være urigtigt at sige Nej.
- (50) L.: Meget urigtigt, ja. Kender De ellers Værten?
- (51) T.: Nej, jeg er Frederiksborggenser og altsaa ret uerfar'n.
- (52) L.: Derfor kan De sgu da nok kende Hertel.
- (53) T.: Naa, Hertel! Jeg synes, De sagde Verden. Jo, lidt. Kender De ham?
- (54) L.: Ja, flygtigt, ret flygtigt. De sad nemlig saa fremmed, som om De ikke vidste, De var Gæst. De har formodentlig ikke taget Filosofikum. Det har *jeg* nemlig.
- (55) T.: Jo, det har jeg rigtignok. Tilmed hos Starcke.
- 7
- (56) L. : Naa, De er en af de faa — ja, hvad siger *ikke* Wilhelm Tell?
- 8
- (57) T.: Tænk, ved *De* det!
- (58) L.: Nej, men jeg ved, *hvad* han siger: Der Starcke steht som Regel allein⁹. — Skal De ikke have mere at spise?
- (59) T.: Jeg vilde gerne. Men jeg kan vist ikke ikke klemme mere i mig. Skønt —
- (60) L.: Saa maa De hellere synge en Sang for mig, mens jeg spiser færdig — jeg skal sige Dem, jeg er en Ynder saavel af Taffel som af Taffelmusik.
- (61) T.: Nej, det kan jeg ikke. For jeg er meget forlegen. Men jeg vil gerne prøve. *Mel.: Den fromme Søjlehelgen.*

Mit Øje blive kan saa let bedugget,
 naar jeg betænker, jeg har vær't et Barn
 af Størrelse at ligne kun ved Fnugget,
 og jeg var meget from og uerfar'n.

Vi var tilsammen en 7—8 Søskend,
 og jeg var mindst, og tit en Gavstriks^a stor,
 og ofte bad min Læbe om et Kys, men
 det var jo bare hos min lille Mor.

^a*Gavstriks*: Dannet ved sammenblanding af "gavtyv" og "striks" og bruges i dag næsten udelukkende i spøgefuld omtale om en person, der spøger eller driver gæk med en. [ODS]

⁷*Starcke*: Dansk filosof, politiker og professor Carl Nicolai Starcke (1858-1926). [DSD]

⁸*Wilhelm Tell*: Schweizisk frihedskæmper - i dag folkehelt - hvis bedrifter i slutningen af 1300-tallet og begyndelsen af 1400-tallet blev verdenskendte med Friedrich Schillers drama "Wilhelm Tell" i 1804. [DSD]

⁹*Der Starcke steht som Regel allein*: Komisk forvrænget citat fra Schillers "Wilhelm Tell": "Der Starke ist am mächtigsten allein" (1. akt, 3. scene). "Den stærkeste er mægtigst alene".

Min Mor hun holdt af mig, som gamle Enok
^ai Følge Bibelen holdt af sin Dreng.
 Og hun var god ved mig, det var hun re'nok,
 og Kl. 7 hun putted mig i Seng.

^aEnok: Ifølge GT: 1 Mos 4,17 får Kain sønnen Enok, som får sønnen Irad, mens Enok ifølge 1 Mos 5,18 er søn af Jered og får sønnen Methusalem, som blev 969 år gammel.

Men nu er jeg jo blevet meget ældre
 og klogere, end som jeg den Gang var,
 og gammel nok til selv at bli' Forældre,
 at sige, naar jeg først er ble'n „et Par”.

Hvad gør det saa, at Aarene er gaaet,
 at man er bleven baade klog og stor;
 at megen ny Erfaring man har faaet,
 naar blot man paa sin Børnelærdom tror.

(62) L.: Den var god nok.

(63) T.: Ja, det synes jeg osse. For — Thi den er nemlig lavet af mig selv.

(64) L.: Ach so — det gør mig ondt for den — den var en bedre Skæbne værd. — Men hvordan har Hertel det ellers? Det er et Par Maaneder siden, han sidst nød Synet af mig.

(65) T.: Han ser lidt daarlig ud — nu er han jo ogsaa blevet Klokke.

(66) L.: Ja, saa kan jeg godt forstaa det.

(67) T.: Han er jo altid meget morsom, naar han er sammen med os andre. Men man kan godt se, at han bærer paa en Sorg.

(68) L.: Bringer han altid den rundt med sig? Kan han ikke sende Dagvagten afsted med den engang imellem, især nu, da han ikke maa faa Drikkepenge?

(69) T.: Aah, jeg tænker nærmest, det er Frygten for den sig nærmende Eksamen.

(70) L.: De skulde været Klokke, Hr. Anderle's, for De er da et Fæ Kan De ikke begribe, at han hænger med Skuffen, fordi hun ikke vil have ham?

(71) K.: (*bag Skærmen*) Hvad Fanden er den af? (*I det følgende udtrykker hans Minespil, hvordan han følger med.*)

(72) T.: Tænk, er der en Kvinde med i Spillet. Det er meget interessant.

(73) L.: En Kvinde — hahaha — De kan sgu selv være en Kvinde. Det er Pokkerme ingen Kvinde — det er en dejlig lille Pige paa 18 Aar med de blaaeste Øjne, De kan tænke Dem, — undskyld, jeg mente: man kan tænke sig — for De kan vel ikke, naar De hører blaat nævne, tænke paa andet end Rønnings Skoleblæk Nr. 3?

- (74) T.: Aa, det skal De ikke sige — for jeg har da osse været forelsket, endda 2 Gange. Den første Gang det var i Skolen, vi sad paa Bænk sammen, og hun var min Søsters Veninde, men det var saa meget sørgeligt, for hun vilde ikke have mig. Og den anden Gang, det var i min Kusine — hendes Far har en stor Gaard, hvor jeg var i Sommerferien — men saa vilde hun have — en Aften — vi gik nede og — he — og plukkede Ribs — — at — at jeg skulde kysse hende — men det turde jeg ikke —
- (75) L.: Nej, det er ogsaa risikabelt, saadan noget. Det kan faa Følger.
- (76) T.: Ja, ikke osse — ja, det sagde jeg osse — —
- (77) L.: Ja, vist saa — — hold Dem endelig fra sligt, unge Mand — kys aldrig nogen ung Pige, før De er blevet gift med hende. Det er det klogeste.
- (78) T.: Jamen, det er ogsaa det tristeste — for det maa dog vist være dejligt — saadan med — hæ — med et lille Kys.
- (79) L.: (*afsides*) Stipendiebestyrelsen og Himlen begribe, hvordan saadan En har faaet Regensen! (*højt:*) Men det gør mig ondt for Hertel, gør det.
- (80) T.: Hun vil altsaa ikke ægte ham, formoder De?
- (81) L.: Hahaha! De er et dejligt Menneske. Vist vil hun ægte ham, vist vil hun ej. Hun er den sødeste Pige, man kan holde i sine Arme, men hun ved bare ikke, hvad hun vil. Hun har s'mænd Lyst nok til den ærede Hr. Regensklokker — men der er en anden, hun osse nok ku tænke sig — bare nu Hertel maa gaa af med Sejren — for den anden ka' je'ette¹⁰fordrage. Kender De ham ikke, Andersen?
- (82) T.: Hertel?
- (83) L.: Kvaj! Den anden — for Fanden. Hvad er det nu, han hedder? — ak, nomina sunt odiosa¹¹ — — det er et mægtigt Bondefjols med de mest udannede Manerer, store, flade Fødder, og en Næse, saa man min Salighed sku' tro, at han interesserede sig for Astronomi og vilde have bygget et nyt Uranienborg¹² for en frisk Tykke Brahe paa Næsen. Og sikke en Holdning! Man ku' tænke, Vorherre har brugt ham til Model for Vimmelskafte¹³. Og saa har han Køjne, forstaar De, store udover Kindbenene væltende Køjne — man er ved at brække sig, naar man ser ham. Kan De ikke frem-ane, hvem det kan være, Menneske?
- (84) T.: Nej — ja — den eneste — jeg kan tænke mig — skulde være en Mediciner, der hedder Kunow.
- (85) L.: Ja, rigtig, Kunow — Medicineren — jovist —
- (86) T.: Men hvor ved De dog alt det fra, Hr. Larsen?

¹⁰je'ette: Dialektal stavemåde for "jeg ikke", sandsynligvis fynsk-lollandsk.

¹¹nomina sunt odiosa: Latinsk ordsprog, der udtrykker, at det er grimt at nævne navne eller upassende at bruge navns nævnelse.

¹²Uranienborg: Tycho Brahes bolig og astronomiske observatorium på øen Hven i Øresund, opført 1576-1580. [DSD]

¹³Vimmelskafte: Navn paa krogede, nærmest krumtap- eller vinkelbøjede gader, og her refereres direkte til den mest kendte: Vimmelskafte i København, som udgør en del af Strøget. [ODS & GM]

- (87) L.: Hva' — man snuser sig jo immer til et og andet. Jeg har forøvrigt et Par Timer daglig besat hos hendes Far, Boghandleren, og kommer ogsaa i deres Hjem. — — Gu' under jeg Hertel hende — for Pigen er god nok. Men det bliver nok ham, Kotyren,¹⁴der gaar af med Sejren, for han buser lige paa. Mit eneste Haab er, at hun engang skal faa ham at se med en Kæfert paa. For jeg har opdaget, at hun, saa fornuftig, hun end ellers er, ikke ka' fordrage, at Folk ta'r sig en Streg, skønt jeg synes, det er et glimrende Tidsfordriv — hele næste Dag gaar i hvert Fald med det. — Men det har vel ingen Nød. Fæet tager sig nok i Agt. Og jeg skulde tage meget fejl, om han ikke gaar og tænker paa at lave et lille Nummer med Damen.
- (88) T.: Hvad mener De dog, Hr. Larsen?
- (89) L.: Aa hva'. Vi tager det jo ikke saa nøje i vore Tider — ku' han en Aften komme om ved hende — hihi —
- (90) K.: (*rasende frem*) Tak, nu er det nok, nu er det nok — ved De, hvad De er — —
- (91) L.: (*urokkelig, i sit omtumlede Liv vant til at ta' Situationer*) Næ — se — naar man taler om Solen, saa gløder den.
- (92) K.: Vil De ud — vil De ud — —
- (93) L.: Helst ikke for hovedkulds i hvert Fald —. Hvad staar De egentlig ogsaa her og lurur efter?
- (94) K.: Ja, hvad staar De her og bagtaler mig for?
- (95) L.: Det er ikke at bagtale et Menneske, naar det selv hører paa, hvad man siger. Det er gal Sprogbrug, Hr. —
- (96) K.: Ja, jeg skal lære Dem Sprogbrug, De — — De —
- (97) T.: Du maa ikke blive saa vred, Kunow — vi vidste jo ikke, du hørte det. Saa havde vi slet ikke sagt det.
- (98) L.: Netop. Rem acu tetigisti.¹⁵Tillad mig — blot en Cigar paa Falderebet. Godnat — og Tak — vil De hilse —
- (99) T.: Jeg gaar hellere med (*begge ud*) .
- (100) K.: (*samlar sig*) Det er dog et forbandet Menneske. Man kan jo knap nænne at blive vred paa ham, det — den Slubbert — — Alligevel — sidde og svine hende til, hende, den reneste, sødeste Sjæl paa Vorherres, egentlig ikke altid lige nyhvidtede Jord — hm! — Jeg maa hellere rydde til Side, at ikke Hertel skal blive altfor altereret¹⁶og tiltro mig — — — (*sætter Resterne fra Maaltidet bort*) . Noget at tænke paa gav han

¹⁴Kotyren: Antageligt Munks eget morsomme påfund, antitetisk kompositum af hun- og hankøn.

¹⁵Rem acu tetigisti: Latinsk ordsprog fra den romerske politiker og forfatter Marcus Tullius Cicero (106-43 f. Kr.): ”du har rørt tingen med en nål”. Hermed menes, at sagen eller tingen er beskrevet præcist, at man har ramt sømmet på hovedet. [DSD]

¹⁶altereret: Kommer af det latinske ord ”alterare” (forandre) og betyder her ”det at blive bragt i sindsbevægelse” eller ”ud af ligevægt”. [ODS]

mig allenfals¹⁷ — — javist er jeg forelsket i hende — utomordentlig,¹⁸ overordentlig forelsket — — — men hvad, det har jeg jo været før i andre — — — Ergo: vil altsaa blive det igen i andre — hæ — ja, og Hertel hører nu til dem, hvor det ikke gaar over — i hvert Fald ikke i en Haandevending. Og jeg kan godt lide Hertel der er Stof i ham — — fordi han for Øjeblikket er lidt kulret. — Det vilde jeg osse være, hvis jeg var Teolog — — det er sgu ikke ufatteligt — — og han gaar jo rent fra det, hvis han nu ikke — — det var egentlig sgu en køn Opgave at redde min bedste Vens Forstand — han trænger til et Stykke med Leverpostej at være optaget af — han duer sgu ikke til at være Vegetarianer — jeg ved, hvor gerne han lever paa Stej, høhø — — det er sikkert det eneste, der kan redde ham nu — det er s'mænd hende — og jeg kan jo godt lide ham — ja, hvis jeg nu var Kristen lige som Præsten i Æv og Pilke Sogne udi¹⁹ Ribe Stift, han, af hvis Lænd jeg er udgangen — ja, hvis jeg var Kristen som han, saa ku' jeg jo ta' og ofre mig. Nu har jeg arvet alle den gamles Skavanker: hans idiotiske røde Haar, hans idiotiske Holdning, hans idiotiske Lyst til Tobak, hans idiotiske Brystsye, saa jeg maa gaa her og patte paa et Penneskraft i Stedet for at kunne bakke en anstændig Bryst-Canaster,²⁰ hans idiotiske Lyst til at snakke med sig selv og højroestet klarlægge sig selv Situationen, hans idiotiske lollandske Dialekt — alle hans Skavanker har jeg arvet — undtagen hans idiotiske Kristendom — og nu er det den eneste af dem, jeg staar og har Brug for — for hvad Fanden skal jeg med alt det andet? — ja, jeg kommer til at ligne ham, Kalotdyret, paa en Prik, naar jeg engang vorder Distriktslæge i Skiby eller Fjerteslev med Opland og skal vie mit langstrakte Liv til at kigge gamle Kællinger i — i Plyndren.²¹ — Men hans Kristendom faar jeg sgu aldrig, og det er Sateme et Savn, ja, især nu — hæ — ja, det er sgu da Satans, jeg ikke er Kristen! (*Det banker.*) Saa — nu bliver den Monolog spoleret, aldrig Ro paa den Regens! — Kom ind, for Fanden! Men Gudbevare's, Frk. Milly, kommer — kommer De her! — haha, naar man tænker paa Solen, — saa skinner den over hele Ansigtet.

(101) Milly: (*ind*) Godaften. Naa — hvis Ansigt, om jeg maa spørge?

(102) K.: Mit, naturligvis, mit. Og nu kommer De for at besøge mig i en anden Mands Hjem?

(103) M.: Det var nu Klokkeren, jeg skulde tale med.

(104) K.: Det var da ogsaa Fandens, jeg ikke lod mig vælge til Klokker sidste Gang, men hvor kunde man forudse saadan noget!

(105) M.: Tror De, jeg træffer Hertel i Aften?

(106) K.: Han er vist til Generalprøve paa Revyen i Øjeblikket — den skal gaa af i Morgen

¹⁷*allenfals*: Tysk-inspireret udtryk for "i hvert fald" eller "i alt fald". [ODS]

¹⁸*utomordentlig*: Svensk for "overordentlig".

¹⁹*udi*: Præpositionen brugtes i 1700-tallet næsten overalt i stedet for "i", især hos Ludvig Holberg. [ODS]

²⁰*Canaster*: Kommer af det spanske ord "canasta", (kurv brugt til pakning af tobak) og bruges som betegnelse på en slags tobak fra Venezuela: Kanaster. [ODS]

²¹*kigge gamle Kællinger i Plyndren*: Betydningen af ordet "plyndren" er uvis.

— men han er her om en halv Times Tid — sæt Dem ned dog — vi to kan jo sidde her og snakke saa længe, ikke sandt?

(107) M.: Næ — se, det var om Fredsblomstsølget, jeg skulde tale med ham — De ved, Far staar i Spidsen for det her i København. Far er jo saa fredelig af sig, ved De — men saa vil jeg hellere komme igen om en halv Time —

(108) K.: — end at sidde og snakke med mig — —

(109) M.: Næ — men jeg har en Veninde, der staar og venter uden for Porten.

(110) K.: Hun kommer s'mænd ikke noget til. Provsten er gift, og Provstinden er Sateme nydelig nok. — Og Vice-provsten, ak, han er ikke gift, saa han forstaar sig slet ikke paa den Slags.

(111) M.: Men maaske De vil bede Hertel være her om en halv Time?

(112) K.: Det skal jeg nok, saa snart jeg ser ham. Farvel Jo, jeg ber. (*Milly ud.*) — — Ja, er hun da ikke henrivende! — nej, nej — det kan jeg ikke — det *kan* jeg sgu ikke. Gud ske Lov og Tak dog, at man ikke er Kristen!

2. Akt: 2' Akt

Hertel ind med Ernst og Blang.

(113) H.: Mine Herrer, værsgod — tag Plads, Cigarer og til Takke!

(114) Blang: (*lukker Døren*) Som dog de Døre paa Regensen knirker!

(115) H.: Ja, man skulde gøre dem noget større.

(116) Ernst: Større?

(117) H.: Ja, for saa behøvede man ikke at lade sig spise af, om Forladelse drikke af med Dørhvin, saa kunde man da faa Porthvin.

(118) B.: Du er jo en ren Eks-Kejser Karl — du slipper ikke godt fra dine Indfald.

(119) H.: Karl — oho, det var ham, der vilde have Wien, og saa gav de ham Madeira.

(120) E.: Har *du* noget Madeira?

(121) H.: Næ, men jeg har Portvin.

(122) B.: Er det nu med eller uden h?

(123) H.: Det er virkelig rigtig Menneske-Portvin, tilmed ikke af fineste Mærke. Vil I smage?

(124) B.: Ikke saa nødig, skønt — daarlig Portvin — næ — jeg er vist Afholdsmand, jeg vil ikke.

(125) E.: Og jeg vil heller osse.

- (126) H.: Skal vi drikke for — for Scaladamernes²²Liv?
- (127) E.: Det paaklædte eller det upaaklædte af samme?
- (128) B.: Vi drikker paa saa meget som muligt.
- (129) H.: Altsaa: det ubelagte af Scaladamerne leve! (*Hurra!*) —
- (130) B.: Saa blev det dog det lidteste af dem.
- (131) H.: Ved I for Resten, hvad man tænker, naar man ser dem under Dansen suse gennem Luften?
- (132) B.: Noget umoralsk.
- (133) H.: Nej, man tænker: Kan disse nøgne flyve? For hvad er Umoralitet?
- (134) B.: At andre faar mere Sjov ud af Livet end En selv.
- (135) E.: Det at sige Vittigheder, hvorfor kaldes det egentlig at spøge?
- (136) H.: Fordi de fleste Vittigheder er Gengangere. Men Skaal, Kammerater i Aandernes saakaldte Rige! Ved Pluto og Proserpina²³, det er udlagt: Portneren og Portnerinden — hvad skærer du Ansigt for, Blang, smager Vinen dig ikke?
- (137) B.: Ikke uimodsagt, nej, næ, det er saligere at give end at tage. At du vilde byde levende Mennesker saadan noget Gifthanedryp!
- (138) H.: Gift-Hane! Er der nu ogsaa Ægteskab mellem Høns?
- (139) E.: Jeg er sulten.
- (140) H.: Vil du ha' Vin og Brød, lille Ernst?
- (141) E.: Ja, giv os panem, nu da vi har faaet circenses!
- (142) Begge: Panem et circenses!
- 24
- (143) H.: Ne-Ro vil vi have; romersk Kejser — 54—68. Au, der fik jeg Tandpine.
- (144) B.: Hvor?
- (145) H.: Op i Hjørnet, op i Hjørnet!
- (146) B.: Skal vi se ham efter i Tænderne?
- (147) H.: Ja, thi længere end til Tænderne kan man kun se et Menneske, naar man er Rovsing.
- (148) B.: Op og kik! Op og kik! Op og kik! — Jeg vilde i det Sted lempe det Spejlæg i venstre Kindtand til højre frem for Offentligheden.

²²*Scaladamernes*: Her henvises til ballet- og dansepigerne ved Scala Teatret, et københavnsk forlystelsesetablissement på Axelortov, åbnet 1882 under navnet National, men skiftede i 1898 navn til Scala og hed fra 1931 National-Scala. Stedet var især kendt for sine overdådige revyer og operetter i perioden 1912-27. [DSD]

²³*Pluto og Proserpina*: Pluto er det latinske navn for Hades, med tilnavnet Pluton, underverdenens hersker, og Proserpina eller Proserpine er det latinske navn for hans hustru Persefone, underverdenens herskerinde i den græske mytologi. [BOE]

²⁴*Panem et circenses*: Latinsk ordsprog fra den romerske poet Juvenal (65-ca. 135), som er kendt for sine 16 satirer skrevet i perioden ca. 110-130. Ordsproget betyder "Brød og cirkus" og kommer fra "Satire nr. 10", der kritiserer eller ironiserer over regeringens brug af dette magtmiddel til at holde befolkningen i ro, men også modsat over selvsamme befolkning for at lade sig nøje med en fuld mave og underholdning. [DSD & WIKI-DA 12.06.08]

- (149) H.: Nej, mit Program er: hver Tand sit Spejlæg!
- (150) B.: Men kun med Flip.
- (151) E.: Ja, det maa De nok mække Lærke til.
- (152) H.: I skal passe paa, I Teologer, med de Revyrefræner! Sæt, I engang af Vanvare faar dem med op paa Prækestolen: Thi Brødre og Søstre, det gælder om, at eders Synder tvættes hvide som Hør. — ja, det maa De nok mække Lærke til, Amen. Lyder det godt?
- (153) E.: Nu vil jeg trække mig tilbage.
- (154) H.: Ublandet Bifald.
- (155) B.: Vi har spillet pænt i Aften, Bare det maa gaa lige saa ;:godt ved *Dernière*,²⁵ som ved Generalprøven. Du skulde egentlig holde en Tale til Tak.
- (156) H.: Om hvad? Giv mig et Emne!
- (157) E.: Stjernerne. Intet mindre end Stjernerne.
- (158) B.: Bravo!
- (159) H.: Mine Herrer! Over vor Vej lyser Stjernerne — jeg vil i Aften tale om 3 Stjerner. Den første er Nordstjernen — den er uforanderlig og evig, den staar fast, den lyser over os.
- (160) Begge: Bravo!
- (161) H.: Den anden er Kiss Andersen²⁶ — hun er foranderlig og evig, hun danser rundt, hun lyser for os. Den tredie er hende, som — nej — undskyld — altsaa: den anden er — —
- (162) E.: Den anden var jo Kiss Andersen, dit Kvaj — hvad er den tredie?
- (163) H.: Den tredie — ja, lad se, den første er den første: Nordstjernen er Rex,²⁷ og Kiss er en Hex — og den tredie er — er et Komplex; — thi det er Mælkevejen — det første, vor Haand greb efter, da den var sat ud af sit snævre Regenskammers i Moders Liv — det sidste, vi nu griber efter, da vi har faaet Smag for Alkohol. Al Kohold leve! Og saa et Hurra for Mælkevejen!
- (164) Begge: Saa gaa og gange²⁸vi. Godnat! Til Sejr i Morgen!
- (165) H.: Javist, vi mødes ved Filipensen! Godnat, Brødre i Aandernes Rige, vi er den Tunge, der aldrig kan staa! (*De ud; han synker ned i en Stol.*) — Hm! — Ak ja! — Hm! (*Det banker.*)
- (166) H.: Herein! — Naa, er det dig, Ernst?

²⁵*Dernière*: Modsat "premiere". Den sidste opførelse af fx et teaterstykke jf. det fransk ord "dernier" (sidste). [DSD]

²⁶*Kiss Andersen*: Kiss Andersen (1898-1964): Skuespillerinde. Kiss Gregers efter ægteskab i 1923 med instruktøren Emanuel Gregers. Var berømt for sin medvirken i film som "Hendes Ungdomsforelskelse" (1916), "Kärlek och hypnotism" (instr. Lau Lauritzen, 1921) og "Kan Kærlighed kureres?" (instr. Lau Lauritzen, 1923).

²⁷*Rex*: Latinsk ord for "konge".

²⁸*gaa og gange*: Ældre nydansk fast udtryk, bl.a. brugt i middelalderen, dannet af vistnok to oprindeligt, ubeslægtede ord. [ODS]

- (167) E.: (*ind*) Jeg glemte vist min Hat. Men Gudbevares, hvor du ser træt ud!
- (168) H.: Jeg er ogsaa træt, Ernst — dødsenstræt. Sig mig, synes du egentlig, der er noget ved det hele?
- (169) E.: Sikke et Spørgsmaal! Stram dig dog op, Mand!
- (170) H.: Hvad skal jeg det for? Svar mig! Det er meget godt med jert Regensliv, Kammeratskab og Dit og Dat — men hvad hjælper det til — er der Mening i Livet alligevel?
- (171) E.: Mening i Livet! — Ja, hvad Mening vil du — vi er unge og glade herinde — —
- (172) H.: Ja, rigtig, unge og glade — kom saa med hele Remsen: den gamle, røde Gaard, den lyse Jomfru Lind — her, hvor Glæden har til Huse, hvor Hjertet slaar frit — — Sludder og Vrøvl og Ævl. — Som om det samme Hjerter banker forskelligt i Snolderød og i et Hus ud til Købmagergade.
- (173) E.: At du kan nænne at kalde Regensen for et Hus ud til Købmagergade!
- (174) H.: Hvad er det andet da? I gammel Tid maaske. Men nu — er her en ærlig og rankrygget Trods herinde, en hensynsløs Vilje til Indsats for Idealet, en Tro paa en Ide, en betingelsesløs Redebonhed til Selvopofrelse for en andens eller andres Vel? Svar mig, om du tør — men du tør ikke — nej, du gemmer dine Øjne — ja, for vi er Smaafolk herinde, vi er Menneskedrenge, der kan føre Sjøv, sige Aandrigheder, le og solde og læse i Time om Dagen i yderste Nød. Aah, jeg er flov ved Juristvittigheder, mæt af Medicinere, led ved Teologvovetheder — jeg er træt af det hele — af jer alle — af mig selv.
- (175) E.: Men Hertel dog — hvad — hvordan kan jeg hjælpe dig, du?
- (176) H.: Hjælpe mig — ha! Umuligt! — Dog, køb mig et Reb — og — og giv mig Mod til at bruge det! Eller gaa, bare gaa, hører du, at jeg kan være ene, blot ene!
- (177) E.: Men Hertel dog — skal jeg ikke hente Lægen?
- (178) H.: Den gamle Hønise! hvad kan han? Beklage mig — give mig Styrkepiller — Tak — jeg vil blæse paa jere Læger og Præster og Jurister og hele Molevitten — forskønne og forbedre Verden vil I — æv, saa er der ikke een iblandt jer, der evner at skaffe den friskeste, „reneste”, sødeste Pige fri for den hæsleige Menstruation — ikke een, der kan hindre den lumske, onde Alderdom i at fordreje og forvanske hendes dejlige Træk, eller Døden i at slaa hendes fine Lemmer, saa de skulper og raadner og dunster — nej, nej — aah, tilgiv mig, Ernst, det — det kan komme saadan over mig — vil du blot gaa? saa — Godnat! (*Ernst ud.*)
- (179) K.: (*ind*) Hertel!
- (180) H.: Hvad vil du?
- (181) K.: Jeg vil sgu snakke med dig.
- (182) H.: Har intet at tale med dig om.
- (183) K.: Hør, hvorfor er du saadan mod mig, Hertel?

- (184) H.: Vil du vide det? Fordi jeg er træt af dig, af dine Kynismer, af dine Eder, af din komplette Mangel paa Idealisme. Jeg er træt af dig, fordi du ligner for meget mig selv.
- (185) K.: Herregud, derfor blev vi i sin Tid Venner. Og nu — —
- (186) H.: Lad mig være, jeg trænger til Ro.
- (187) K.: Gu' gør du ej. Du trænger sgu til en stor og god Oplevelse, til det, man kalder Lykken; selv er jeg bedre stillet. Min Konstitution — —
- (188) H.: Saa kommer du maaske nu for at tilbyde mig Lykken?
- (189) K.: Jæ—æ—æ, det kunde sgu gerne være — —
- (190) H.: Tak, det er næsten alt for venligt af dig. Hvormed kan jeg gengælde dig?
- (191) K.: Hør nu her, Hertel, jeg ved alt — —
- (192) H.: Det er just Ulykken; jo mindre man ved, jo lykkeligere er man. Den, der ved alt, er altsaa bundulykkelig og kan ødelægge alle andres Lykke.
- (193) K.: Visdom — ha! — men vil du da ikke høre?
- (194) H.: Nej, ikke paa en, der ved alt. Vidste du mindre, vilde jeg maaske nok. O Herregud, gør mig dog nu den Tjeneste at gaa!
- (195) K.: Ja, saa skal jeg sgu ogsaa gaa da, naar du endelig vil det. Men jeg kunde ellers fortælle dig noget: du faar Fremmede i Aften: Milly!
- (196) H.: Hvad — kommer Mil — — kommer Frk. Erdmann her — i — i — Aften — men — ja, hvad saa? Hvorfor siger du det, som du lod en Bombe springe? Hun har vel Ærinde — —
- (197) K.: Godnat.
- (198) H.: Godnat. (*Gør hastigt Toilette og rydder Vinglas etc. væk.*)
- (199) Milly: (*ind*) Godaften, Hr. Hertel. Ja, Far bad mig gaa til Klokkeren med Mærkerne — De har jo talt med Far i Telefonen, ikke sandt?
- (200) H.: Det har jeg. Værs'god — tag Plads, Frk. Erdmann!
- (201) M.: Tak, tror De, mange vil melde sig til at sælge?
- (202) H.: Det ved jeg ikke endnu, Frk. Erdmann,
- (203) M.: Næ, naturligvis! (*Pause.*)
- (204) H.: En Cigaret?
- (205) M.: Tak, jeg ryger ikke.
- (206) H.: Det kan jeg godt lide hos en ung Pige.
- (207) M.: At hun ryger?
- (208) H.: Næ — undskyld — fik jeg udtrykt mig — jeg mente —
- (209) M.: Ja, jeg forstaar det nok. (*Pause.*) Ja, saa maa jeg vel afsted.
- (210) H.: Gaar De allerede?
- (211) M.: Ja, jeg maa vel hjem.

- (212) H.: Ja, naturligvis, ja.
- (213) M.: Hvordan har Deres Ven, Hr. Kunow, det? Jeg vekslede lige et Ord med ham før.
- (214) H.: Tak, vist som han plejer.
- (215) M.: Kigger De og han ikke ud til os en Søndag Eftermiddag? De ved, De er altid velkomne.
- (216) H.: Tak, Tak! *Jeg vil gerne komme.*
- (217) M.: Ja, saa — god Nat, Hr. Hertel —
- (218) H.: God Nat og Ta — — Hvad er det? (*Udefra høres Hik og Brøl.*)
- (219) K.: (*ravlende ind*) God Aften, næ se, et lille — hik — Sthævnemøde — hehe — god Aften, lille Frk. Milly — god Dag igen — god Dag, Hr. Klokker — forstyrrer jeg — hehe!
- (220) H.: Men Kunow dog!
- (221) K.: Mine Herskaber ved maaske ikke, hvad det er at forstyrre? Jeg skal forklare det. At forstyrre et Menneske vil sige at paatvinge ham — hik — hehe — en øjeblikkelig Syssel, der er ham ukærere end den Syssel, han for Øjeblikket er optaget af — med mindre det er en Dame, hehe, for saa skal man sige „hende” og „hun” — (*viger ikke fra Døren*) . Det er en dejlig Hage, De har, lille Frk. Erdmann. Der er sgu en Hage ved hende, Hertel. Har du prøvet, hehe — hik, at kilde hende der, hva'? Tillader De, lille Frk.?
- (222) M.: Hr. Kunow dog!
- (223) H.: Kunow, vil du gaa, straks, hører du, eller jeg smider dig ud med Magt.
- (224) K.: Saa I vil af med mig — sikken et Par — et Par — ja, sgu for Satan netop et Par — hæ — — ja, saa skal jeg Faneme ogsaa — hehe — saa skal jeg Faneme osse — Hik — men et lille Kys faar jeg da, inden jeg glider naada, Klokker, formener du en Menneskens Søn et Kys?
- (225) H.: Kunow, jeg har advaret dig — — hvordan er du bleven saadan paa det Øjeblik? Du skal gaa, siger jeg, straks, hører du. Jeg vil det.
- (226) K.: Saa Klokkeren vil smide en gammel Ven paa Døren? Føj for Satan! Det skal jeg sgu huske jer, I to! Men saa har jeg Sateme det Kys til gode — saa har jeg Sateme saa har jeg — — — — (*ud*) .
- (227) M.: (*har klynget sig til Hertel*) Det var dog forfærdeligt. (*Et Øjeblik Uvished, saa slaar Hertel Armene om hende.*)
- (228) H.: Maa jeg — Milly, vil du? (*Hun gemmer sit Hoved ved hans Bryst.*) Du lille, kære Pige, du lille, kære Pige. Er det muligt, dette? Eller — eller er det bare noget, jeg tror?
- (229) M.: Det er baade muligt, du, og — og noget, du tror.
- (230) H.: Jeg forstaar det ikke — jeg — jeg er bare — o nej — Milly — lille Milly!

- (231) M.: Jo — for ser du — jeg — jeg har længe holdt — holdt af dig — bare ikke rigtig vidst — men saa nu — og da jeg saa Kunow saadan — — og dig — saa rolig og myndig — ja, saa vidste jeg sikkert, at det var dig, kun dig — —
- (232) H.: Herregud dog, at Kunow skulde blive Skyld i dette — og paa den Maade —
- (233) M.: Ja, uden at vide det og især uden at ville det, tror jeg da nok.
- (234) H.: Jeg ogsaa, du, jeg ogsaa. Men nu vil vi ikke tænke mere paa Kunow i Aften — —
- (235) M.: Nej, for det var rigtignok stygt, som han bar sig ad, ikke? Og nu kan vi dog ikke nænne at være vrede paa ham alligevel —
- (236) H.: Nej, for vi kan ikke nænne at være vrede paa nogen som helst i Aften.
- (237) M.: Tror du, vi kan det i Morgen da?
- (238) H.: Du! — i Morgen — i Morgen kommer du her —
- (239) M.: Ja, hvis du følger mig hjem i Aften.
- (240) H.: Om jeg gør — — — Milly — nu skal jeg aldrig klage over noget mere, naar jeg har dig — Herregud, se Linden.²⁹ Aah du, aldrig var Linden saa skøn, Regensen saa dejlig som i Aften. Milly, min lille Pige!
- (241) M.: Du ødelægger min Kjole, Dreng. Hov! hov! — Saa gaar vi, Hr. Klokker!
- (242) H.: Kongen og Dronningen til Jordens herligste Rige.
- (243) M.: Regensens — —
- (244) H.: Regensens og Elskovens, ja. Det leve! Kom saa, Dronning Milly! (*De ud, glemmer at lukke Døren, og Mærkerne har hun ikke faaet givet ham.*)
- (245) K.: (*frem i Døren, ser efter dem*) Hm! Herregud da! Det var jo kønt, det. Og her ligger hendes Handske. Den tager jeg. Saa har vi delt — pænt og reelt — og hver faaet sit — hæ! — (*Det begynder at trække i hans Ansigt; han er ved at kysse Handsken — men —*) : Aa — skidt Fa'en med det! — foruden hende er der jo — — hm! er der jo mange Piger — — Gu' er der ej! Og hvor var hun dog sød, da hun — hm! — naa, saadan er det altsaa at være Kristen — det tror jeg sgu, jeg ved Lejlighed vil fortælle den Gamle derhjemme — Kalotdyret — han er jo dog det eneste Mandfolk sgu paa denne Side af Verdensrummet — — — ja, og ellers holder vi vor Kæft natyrlig — — — tja, for naar jeg giver mig til at gøre saadan noget Idioti, saa er det sgu dog hans og — hæ — hans beskidte Folkekirkes Skyld — ære, hvo ej æres bør — ja — — — naa, saadan er det at være Kristen — saa skulde da for Resten Satan være Kristen — ret længe ad Gangen!

Rollebesætningen i „S'mænd et Offer" var saaledes³⁰:

²⁹Linden: Et af Regensens mange vartegn plantet den 12. maj 1785 af den daværende regensprovst A. C. Hviid i gårdens midte. [REG]

³⁰saaledes: Det har været noget af en pointe, at Regensklokkeren Kaj Munk i sit eget stykke spillede stud. med. Kunow, klokkeren Hertels umiddelbart usympatiske rival. Hovedrollen som den pæne og trofast troende stud. teol. Hertel blev spillet af

Hertel: Gunnar Damgaard Nielsen

³¹Milly Erdmann: * * *

Kunow: Kaj Munk

Larsen: Johannes Olsen

Ta' det Anderle's: Richard Jahn Nielsen

Ernst: Arne Lyngby

³²Blang: Niels Nøjgaard

³³* * *: Ortrud Røs Petersen

Gunnar Damgaard Nielsen, der (se selvstændig note) siden blev højskoleforstander og kristelig forfatter. Munk har rimeligvis været sig bevidst, at han i rollerne Hertel og Kunow har udspaltet sider af sin egen personlighed, og det kan have passet ham godt at lægge krop til den kyniske, kristeligt stærkt tvivlende mediciner. I navnet Kunow kan der ligge et symbolsk navneslægtskab af svært bestemmelig rækkevidde med Willi Kuhn, 'den stærke mand' fra Willi Kuhn i Donland (bl.a. modelleret over kommandør Henri Konow, udenrigs- og forsvarsminister i regeringen Otto Liebe), der som karakter også rummer kynisme og (godt skjult) tvivl.

³¹*Gunnar Damgaard Nielsen*: Hovedrollen som Hertel havde Gunnar Damgaard Nielsen (1898-1979): Student fra Aalborg Katedralskole 1917. Cand. mag. 1926, uddannet på Det jyske Musikkonservatorium i Aarhus. Højskolelærer ved Ask Højskole 1926-28 og ved Ryslinge Folkehøjskole 1928-29, forstander for Ryslinge Folkehøjskole 1929-62. Forfatter m.v.

³²*Arne Lyngby*: Lyngby blev senere politifuldmægtig i Nibe, selvom han havde læst dansk på universitetet. Munk og Lyngby forbliver venner, indtil Lyngby dør i 1934. [KMF]

³³*Niels Nøjgaard*: Kollegaen og den livslange ven Niels Nøjgaard (1900-1999). Nøjgaard blev cand. theol 1925, sognepræst i Udby 1928, derefter ved Skt. Mikkel's kirke i Slagelse 1937 og dernæst ved Frederiksberg Kirke 1946-70. Dr. teol. 1929 på afhandlingen "Om Begrebet Synd hos Luther". Ud gav flere bøger om Kaj Munk, mest kendt er biografien "Ordets Dyst og Daad" fra 1946. Nøjgaard forrettede højtideligheden ved begravelsen af Kaj Munk 8. januar 1944. [DSD & KMF]